

šoli, ampak v prostorih čitalnice. Prihodnje zborovanje se vrši kot majniški izlet na Spodnji Polskavi v narodni gostilnici gosp. Hrastnika na dan 3. majnika. —č.

Goriško.

Učiteljsko društvo za sežanski šolski okraj je zborovalo dne 5. t. m. v Dutovljah. Udeležba je sicer bila precejšnja, ali pri tako krasnem pomladanskem dnevu in po tako dolgem razstanku bi bilo pričakovati še mnogobrojnejše udeležbe. Do sedaj se je vedno navajalo kot glavni vzrok pičle udeležbe slabo gmotno stanje. Odslej je pa vse to pripisovati le premajhni stanovski zavednosti!

Pri otvoritvi zborovanja nam je poročal predsednik, da se je prošnja za povišanje šolskega pavšala ugodno rešila; ona pa glede povišanja nagrade za poučevanje verstva se je izročila c. kr. deželnemu šolskemu svetu v rešitev.

Z velikim veseljem se je vzelo v znanje marsikomu že znano prijetno vest, da smemo upati v kratkem na lastno učiteljsko tiskarno v Ljubljani. Vsakomur se je čital z obraza ponos, da je član dične naše »Zaveze«. Nekoji pa so dali duška svojemu veselju ter zaklicali voditeljem »Zaveze« navdušeni »Živio!«

Po overjenju zapisnika nam je čital tovariš gosp. M. Volkov svoj jako marljivo sestavljen referat »Društveno delovanje« ter stavljal svršetkom resolucijo: Društvo zboruj vsak drugi mesec šolskega leta. Resolucija je bila soglasno sprejeta. Debate o tem referatu sta se udeležila tovariša Fr. Vendramin in A. Mervič. Prvi nam je povedal, da bi društvo že lahko večkrat zborovalo, ko bi imelo referatov na razpolago; ker jih pa ni, zato se zboruje le takrat, ko se odbor posreči dobiti referenta za zborovanje. On meni tudi, naj bi bila poročila strokovno-poučne vsebine in ne vedno le navodilo k društvenemu delovanju. Bolje je z zgleodom pokazati, kako naj se dela, kot le navduševati k delu. Omenjeni ter z njim tudi tovariš Mervič sta mnenja, naj bi se v bodoče nastope v kolikor toliko opustilo, zakaj od nastopov — če ni s tem podana kaka nova učna metoda — nimamo posebne koristi. Imamo pač še dovolj snovi na razpolago.

Nato odstopi predsednik svoje mesto podpredsedniku ter poroča o nameri osnove učiteljskega konvikta v Gorici. Zvršetkom je stavljal g. okr. šol. nadzornik Matko Kante predlog, naj bi počakali, da se dogradi enkrat konvikt v Ljubljani in potem šele naj bi mislili na kaj enakega v Gorici. Kolega Fr. Vendramin je pristavil k temu, da mi nikakor ne moremo še misliti na kakov lastni konvikt, dokler se ne dogradi konvikt v Ljubljani, zakaj delegati naši so sklenili pri »Zavezi«, da podpiramo tako dolgo kranjske tovariše, dokler oni ne dosežejo zaželjenega konvikta v Ljubljani. Če ostanemo mi konsekventni in zvesti dani besedi, smemo tudi brezdvomno upati, da nas tudi kranjski tovariši ne zapuste, ko enkrat dogradijo svoj dom. Sprejel se je tedaj soglasno predlog gosp. nadzornika.*)

Dalje čita predsednik vabilo vodstva »Zaveze«; naj se razpravlja o točki: 1. Razdeljen in nerazdeljen pouk. 2. Učiteljevo delovanje zunaj šole.

Nato predlaga resolucijo. Ker je časa dovolj za predložitev resolucij, stavi tovariš K. Gruntar predlog, naj bi se prihodnje društveno zborovanje vršilo dne 17. maja t. l. namesto — kakor že določeno — 31. maja ter naj bi se pri tem razpravljalo o navedenih točkah, zakaj danes bi bilo to nemogoče, ker ni na to nobeden pripravljen. Predlog je bil sprejet. Obenem je odložena tudi volitev delegatov na prihodnje zborovanje.

Končno priporoča tovariš Fr. Vendramin zastopnikom učiteljstva, da bi v bodoče obveščali v našem stanovskem listu o vseh sklepih, ki so prikladni za javnost.

Kanalska podružnica učiteljskega društva za goriški okraj je zborovala dne 5. aprila v Kanalu. Ob prekrasnem pomladanskem vremenu se je zbrala naša četica malodane polnoštevilno v prostorih tukajšnjega šolskega poslopja. Prišla sta tudi gg. nadzornika Fran Finšger iz Gorice in Andrej Lasič iz Tolmina. Zanimiva točka, namreč predavanje o

*) To je v sedanjih razmerah edino pravilno. Ne cepimo svojih moči in ne bodimo separatisti! Uredn.

brezzičnem brzozjavu, našega vzporeda je privabila tudi precejšnje število naše domače gospode in tržanov.

Predsednik gosp. Alojzij Verč izrazi v svojem pozdravnem nagovoru svojo radost, da se je zbralo toliko občinstva. Vse goste in člane pozdravlja najsrčneje.

Po predsednikovem nagovoru je predaval g. Finšger o brezzičnem brzozjavu. Dasi gospod govornik ni imel potrebnih aparatov, ki bi mu predavanje olajšali, je vendar rešil svojo nalogo tako, da je bilo vse popolnoma jasno tudi preprostejšim prisotnim poslušalcem. Vsi smo poslušali njegova izvajanja z veliko pozornostjo. Vsi so bili predavatelju hvaležni, da je na tako poljuden način raztolmačil to važno iznajdbo našega časa.

Ko so odšli gostje, je zborovalo naše društvo dalje o stanovskih zadevah. Prihodnje zborovanje se je določilo v Desklah na negotov čas, kjer nam bode tamkajšnji nadučitelj Strgar predaval o kmetijstvu s praktičnimi poizkusi.

Književnost in umetnost.

Prvi maloruski časopis na Ruskem je začel izhajati z novim letom v Moskvi pod imenom »Ukraina« z mesečno in tedensko prilogo »Zora« in »Gata«. Program mu je ustavnodemokratski ter zahteva svobodo maloruskemu jeziku, izobrazbo ljudstva v njegovem jeziku, avtonomijo »Ukraine«, svobodne volitve, volitveno sodišče, svojo upravo in svoje duhovništvo.

Bisernice iz belokranjskega narodnega zaklada. I. V Adlešičih nabral Ivan Šašel. Založilo Katol. tiskovno društvo, 1906. Cena 2 K, po pošti 20 h več. — Kdor prebere to knjižico, temu stopi pred oči popolni Belokranjec: Čudovit in bogat po svojem jeziku, originalen po svojih pregovorih, zdaj vesel in razposajen v svojih popevčicah in nato strog in moralizujoč v svojih pobožnih verzih. Ne moremo dovolj pohvaliti te srečne misli, da je treba izdati belokranjsko narodno blago posebej. Tu je ležal zaklad, ki ga še mora dvigniti sedanji rod, prihodnjemu pa bo morda že nedostopen in izgubljen. Če se nabere narodnega blaga iz Bele Krajine še več, smo prepričani, da ne ostane brez vpliva zlasti na razvoj našega pesništva in književnega jezika. Nekateri lirične pesmi so pravi biseri v tej zbirki. Ako pojdejo naši mladi pesniki sem v šolo, bi nastopila naša umetna pesem edino pravo pot, ker se bo naučila one narodne ljubkosti in preprostosti ter se navzela one toplote čustvovanja, ki je sedaj zaman iščemo med mladimi. Zato lahko rečemo, da je izdana zbirka prva podlaga za veliko šolo pesnikov, kot so si jo sezidali že vsi večji narodi, v katero so hodili vsi največji talenti. Menimo, da v tem oziru ne moremo dovolj poudarjati pomena te knjižice, — A še bogatejši vir je ona za jezikoslovca. Ne le obširen besednjak na koncu zbirke, ampak vsak verz nam diha belokranjske moči in živahnosti, ki ni nikoli v zadregi za nenavadno lehak in obenem lep izraz. Ta krasni jezik že izumira in velika škoda bi bila, da bi izumrl brez koristi za slovenski književni jezik, ki se ob njem lahko oživi, okrepi in obogati. — Sploh je cela knjiga kakor lepa, nenavadna pesem iz skritega kota naše domovine, a pesem, ki izzveni in umrje vsak trenutek. Priporočamo knjigo zlasti Belokranjcem v tujini, ki jim bo kakor lepe sanje o domačih lozah in vinogradih. G. Šašel se je potrudil, da je ohranil jeziku v besedah in oblikah popolnoma belokranjski značaj. Zbirka je sestavljena skrbno in z velikim razumevanjem dane naloge ter služi gospodu nabiralcu v veliko čast, a nam v še večje veselje.

Vestnik.

Učiteljski dobrotniki. Dne 13. aprila v Kranju umrli nadučitelj v p. Valentin Pin je zapustil »Društvu za zgradbo učiteljskega konvikta v Ljubljani« 40 K; blag mu spomin! Tvrška Fran Ksav. Souvan v Ljubljani je darovala 27.54 K; učiteljstvo okolice Medvode zbralo na prijateljskem sestanku

9 K; g. Karel Kovač, posestnik v Starem trgu pri Ložu, mesto venca na krsto umrle gospe M. Wigele, učiteljeve soproge, 10 K. Živel učiteljski dobrotniki in njih naslednik Bog platil

Letnina za učiteljski konvikt: Tov. Valentin Burnik, nadučitelj v Metliki; tov. Šimen Vodenik, nadučitelj v Št. Jurju ob Pesnici. Bog platil

„Pri našem cesarju“. Ta knjižica v prid učiteljskemu konviktu se naroča tudi lahko pri trgovcu Jerneju Bahovcu, ki sprejema tudi denar na račun konvikta za vse razposlane knjižice. Tovariši, le pridno po njih!

Umrli je dne 12. t. m. v Kranju Valentin Pin, nadučitelj v pokoju. N. p. v m.l.

V obrambo učiteljstva zakonito zajamčenih pravic so vložili nekateri ljudskošolski učitelji koprškega okraja proti odloku c. kr. deželnega šolskega sveta za Istro z dne 16. marca t. l., br. 733, prijavljenega učiteljstvu okraja z odlokom c. kr. okraj. šolskega sveta v Kopru z dne 18. marca t. l., br. 332, pravočasno in predpisanim potom utok na c. kr. ministrstvo za bogočastje in nauk, in sicer temeljem:

a) ministrske naredbe z dne 8. maja 1872, § 8 (drž. zak. 1872. l., št. 68);

b) deželnega šolskega zakona za Istro z dne 27. julija 1875, § 20., točka c) in § 41. odstavek 4. (dež. zak. l. št. 18. II. in III.) in odnosno

c) državnega ljudsko-šolskega zakona z dne 1. maja 1833, § 45.

Z enim samim odlokom je prekršil torej c. kr. deželni šolski svet za Istro: ministrsko naredbo, deželni šolski zakon in državni šolski zakon. Dober tek mora imeti in ni se čuditi, ako si podrejen učiteljstvo zakonitim potom izkuša pomagati proti taki samovolji. Mi mu le želimo najboljšega uspeha, ki po našem mnenju tudi nikakor ne more izostati. Ta pritožba je uspeh našega članka v 14. letošnji številki, kjer govorimo o kršenju zakonov v Istri.

Šolskim „politikom“. V »Omladini« čitamo: Vsakemu so znane razmere, v katerih se nahaja slovensko srednješolsko učiteljstvo. Dobro vemo, da mora uradnik tako delati, kot veleva gospodar, t. j. država. Toda tako daleč pač ni treba iti v uslužnosti, da se žrtvuje v boju za zaslužne križce in zgodnji avanzma tudi narodno mišljenje. O onih, ki so se iz birokratičnih ozirov odtujili narodu, katerega sinovi so in mu postanejo celo sovražni, pri tem ne govorimo — sami so izrekli obsodbo nad seboj. Izpregovoriti pa imamo resno besedo z onimi, ki sicer še čutijo narodno, ki pa v svojem strahu in poslušnosti store več, kot se tudi od najvestnejšega uradnika sme zahtevati. Ko so se svoj čas vršile demonstracije za splošno in enako volilno pravico, je po šolah krožil cirkulandum, da je dijakom zabranjeno udeležiti se te demonstracije. Nič nimamo proti temu, ako se od strani šolskih oblastnij srednješolskemu dijaštvu ne dopušča aktiven nastop v političnih vprašanjih, zlasti če se to utemeljuje s pedagoškimi nazori. A nekaj drugega je, če se je odvrčalo dijaštvu od demonstracije za splošno in enako volilno pravico z motivacijo, češ, da so nje udeležniki sodruga, kakor se je blagovolil izraziti nek ljubljanski ravnatelj. Taka »pedagogika« mora prepojiti dijaštvu z mržnjo do preprostih slojev, do tega, da začne smatrati socialne težnje sploh za nekaj nizkega in poniževalnega. Na drugi strani pa je tak nastop tudi s stališča šolskega zakona nedopusten. Ako dijaštvu ni dopuščeno se baviti s političnimi vprašanji, potem je vprašanje več kot utemeljeno, ali je dovoljeno učitelju v šoli tako apodiktično »politizirati«.

Jugoslovanska čitalnica v Belgradu dobiva v vsem 125 časopisov, med temi 108 jugoslovanskih. Listov je 55 srbskih, 23 bolgarskih, 18 hrvaških in 12 slovenskih.

33 novih planetov. Število planetoidov in asteroidov, onih malih nebesnih teles, ki med Marsom in Jupitrom obkrožavejo sonce, se je od srede septembra pr. l. do danes povečalo za 33. Odkrili so jih potom fotografije. Dozdaj je znanih vsega skupaj 569 planetoidov.

Italija ni čisto narodna država, marveč ima med 35 milijoni prebivalcev okolo 300.000 podanikov, ki niso itali-

janske narodnosti. Od teh je 100.000 Francozov v Pijemontu, 100.000 Albancev, 38.000 Grkov, 30.000 Slovencev na Beneškem, 12.000 Nemcev med švicarskima kantonoma Wallis in Tenis, 5000 Hrvatov v nekdanjem napolitanskem kraljestvu in 15.000 pripadnikov drugih narodnosti.

Cvetenje rastlin in toplota sta v tako ozki zvezi, da se čas cvetenja ravna po množini toplote, ki jo poedina rastlina potrebuje do cvetenja. Dolgo ni bilo stalne mere, po kateri bi se mogla določiti množina toplote, ki je potrebna za poedino rastlino. Zasluga je to botanika H. Hoffmana, ki je znanosti podal merilo s tem, da je maksimum stanja toplomera od 1. januarja do prvega cvetenja rastlin meril vsak dan in potem seštel. Vsota teh maksimumov pokaže toploto, ki je potrebna za določeno rastlino. To je takozvana toplotna konstanta. Tako n. pr. potrebuje leščnik 226 stopinj Reaumurja, breskev 843 stopinj, hruška 1340, jabolko 1423, kostanj 1708, platana 2115, trta 2878, lilija 3376, bršljan 5910 stopinj.

Kako je nastala cenzura. Dunajski list »Der Weg« je priobčil nastopno pripovedko: Nekdaj je živel kralj, ki je ljubil svoj narod in čital časopise. Toda silno so ga jezile vedne pritožbe o hudih davkih in o krivični upravi dežele, ki so jih bile novine vedno polne. Poklical je torej svojega ministra in mu rekel: »Vedno čitam, da je dežela preveč obdačena in slabo upravljana. Ali jaz ljubim svoj narod in ga hočem osrečiti; takih pritožb nočem več slišati, sicer zapadete nemilosti!« Minister se je poklonil ter odšel žalosten domov, ker ni vedel, kaj naj bi počel. Ko je ves zamišljen korakal preko dvorišča, so ravno enega njegovih sužnjev bičali zaradi nekega pregreška. Trdo je padala palica po golem, krvavem hrbtu nesrečneža in srce pretresujoče vpitje njegovo je pretresalo zrak. To je pa motilo ministrovo soprogo, ki je v svoji sobi čitala pikanten roman ter je vzkliknila vsa razjarjena: »Bog! Moji živci! Kako more vendar ta človek tako kričati? Jaz nočem več poslušati tega cvilenja«. Paznik se je ponižno poklonil ter dal vtakniti sužnju v usta klin. In sedaj so mogli neovirano izvršiti kazen. Le posamezni zamolki glasovi so se izvijali iz prsi mučenega sužnja, ki se je končno nezavesten zrušil na zemljo. Minister se je zadovoljno potrkal na čelo, zakaj bil je moder mož, ki je umel, da dober nauk tudi praktično uporabi. Šel je torej in ustvaril — cenzuro.

Na protialkoholnem kongresu, ki se je nedavno vršil v Budimpešti, so mnogo govorili o posledicah alkoholizma. Na Francoskem je med 10.000 umori izvršenih v pijanosti 2374. Izmed 5322 jetnikov jih je zaprtih 66% zaradi alkoholizma. Na Angleškem je po Lombrosu izmed 29.752 deliktov izvršenih 10.000 v pijanosti. V Škotski, kjer so ob nedeljah zaprte gostilnice in žganjarnice, je aretovanj ob nedeljah povprečno po 22, povprečno ob delavnikih pa 172. V Švici se izvrši 64% aretovanj na alkoholu vdanih ljudeh. Zanimivo je, da so istočasno s tem kongresom v Budimpešti zborovali v Hamburgu kriminalisti iz raznih držav Evrope in Amerike.

Kako se množe Poljaki. Zadnji snopič »Prac varszawskega statystycznego komitetu« obsega zanimive številke. Predvsem vsakega bralca preseneti velikanski prirastek poljskega prebivalstva. Leta 1862. je bilo v poljskem kraljestvu 4.972.193 prebivalcev in dne 1. januarja 1900. jih je bilo 11.588.585. Od leta 1889. do 1904. se je prebivalstvo pomnožilo za 46,6 odstotkov; podvojilo se je torej v 35 letih, dočim se prebivalstvo na Ruskem podvoji v 65. letih, na Nemškem v 98. letih. Francija bi potrebovala za podvojenje prebivalstva 236 let. — Iz knjige se tudi vidi, da se med Poljaki širi tudi omika. Leta 1862. je bilo še 90 odstotkov analfabetov, l. 1887. jih je bilo samo 69,5 odstotkov.

Rast deklic in dečkov. Francoski učenjak Variot je preiskoval težo in velikost dečkov in deklic v različni starosti. Deklice rasto do 9. leta počasneje kot dečki od 9. do 12. leta pa hitreje kot dečki v isti starosti. V 12. letu pa zrastejo dečki zopet toliko kot deklice, Isto je pri teži. Do 8. leta so deklice lažje kot dečki, od 9. do 12. leta pa težje in po 15. letu pa zopet lažje.

Dvajsettisoč pisateljev in pisateljic štejejo danes Nemci. Tako govori Kürschnerjev književni koledar.